

FORDYPNINGSSTOFF TIL HELSEPERSONELL

Les også brosjyren: GODE RÅD NÅR BARNET DITT SKAL HA MEDISIN

Apotekpersonell har et spesielt ansvar når det gjelder anbefalinger og informasjon om bruk av reseptfrie legemidler til barn. De kan også gi nyttig informasjon til foreldre om reseptpliktig medisin. Dette fordypningsmaterialet inneholder informasjon som helsepersonell på apotek og helsestasjon kan gi til foreldre som skal gi medisiner til barn, i tillegg til tekniske råd.

1. Hjelp til riktig inntak og bruk av medisinen: viktig informasjon til foreldrene

→ ***Hvilket legemiddel barnet har fått og hva det skal brukes til (en kort forklaring)***

For eksempel: "Dette er penicillin. Det er en type antibiotika som barnet ditt trenger fordi det har lungebetennelse". "Dette er Paracet som både vil senke feberen og virke smertestillende."

→ ***Hvor ofte, i hvilken dose, og hvor lenge medisinen skal tas***

- Vis foreldrene pakningsvedlegget og forklar hva som omtales der. Tips gjerne foreldrene om å tilpasse doseringstidspunktene etter barnets dagsrytme.
- Opplys foreldre om at de må bruke måleredskapene fra apoteket for korrekt oppmåling av dose. Dosering skal foretas med doseringssprøyte, målebeger eller måleskje, ellers blir doseringen lett feil. Vis gjerne foreldrene hvilken målestrek medisinen skal fylles opp til. Gjør rede for omregning fra skje til milliliter (ml): 1 teskje = 5 ml, 1 barneskje = 10 ml, 1 spiseskje = 15 ml. Antall milliliter for hver dose bør stå på etiketten selv om det står angitt i skjeer på resepten.
- Hvis det er nødvendig at miksturen ristes før bruk, bør foreldre minnes om dette. Det skal ikke ligge medisin i bunnen av flasken.
- Ved bruk av antibiotika bør man forklare at det er viktig å fullføre antibiotikakuren og gi riktig antall daglige doser for at infeksjonen skal bli fullstendig behandlet og for å hindre at den blusser opp igjen (resistensproblematikk).
- Ved bruk av sukkerholdige miksturer som skal tas over tid, bør foreldrene minnes om å være nøye med å pusse barnets tenner etter inntak av mikstur.
- Foreldre bør få forklart betydningen av å skylle barnets munn etter bruk av inhalasjonssteroider for å hindre sårhet og soppvekst i munnhulen.

→ ***Oppbevaring av medisinen og holdbarheten til medisinen***

Miksturer til barn har ofte kort holdbarhet. Informer foreldrene hvis medisinen skal oppbevares i kjøleskap. Slik informasjon skal også stå på medisinen etikett.

→ ***Om medisinen kan tas til mat eller ikke***

Noen medisiner tas bedre opp på tom mage. Andre medisiner har kvalme som en vanlig bivirkning og bør tas sammen med litt mat. Vond smak kan også maskeres med mat. Informasjon om medisinen kan tas sammen med mat, står i pakningsvedlegget, men bør også forklares muntlig.

NB! Det har tidligere vært vanlig å anbefale at **penicillin** skal tas utenom mat for å få best mulig absorpsjon. I dag vet vi at den reduserte absorpsjonen ved inntak av penicillin sammen med mat har liten klinisk relevans. Man bør derfor gå bort fra anbefalingen om å ta penicillin utenom måltider og heller legge vekt på god etterlevelse og gjennomføring av kurer.¹ Dermed kan de som ønsker å maskere vond smak med litt mat, kunne gjøre dette også for penicillin.

→ **Barn som kaster opp/spytter medisiner ut**

Hvis barnet kaster opp innen 15 minutter etter at det har fått medisin, vil ikke all medisin være tatt opp i kroppen. Da må det vurderes om barnet skal gis en ny dose medisin. Har det gått mer enn en halv time, eller er det bare lite oppkast, er det vanligvis ikke nødvendig å gi en ny dose. Hvis barnet står på faste medisiner og kaster opp eller har diaré, bør man kontakte lege for å få råd om eventuell justering av doseringen. Beslutningen om å gi en ny dose bør vurderes individuelt uti fra sykdommens alvorlighetsgrad, risikoen for underbehandling versus risikoen for bivirkninger, terapeutisk vindu og doseringsanbefaling (legemiddeldose per kg kroppsvekt) (ref).²

→ **Hvilke bivirkninger som kan forventes og hva foreldre kan gjøre hvis de oppstår**

Diaré, kvalme og magesmerter ved antibiotikabruk er de mest vanlige bivirkningene hos barn. Midler som virker dempende på CNS hos voksne, kan gi motsatt effekt hos barn. Søvnene kan påvirkes etter bruk av for eksempel antihistaminer. Sjekk opplysninger om bivirkninger hos barn i Felleskatalogen.

→ **Oppfordre gjerne foreldrene til å skrive ned hvilken medisin barnet har fått**

Dette kan være til hjelp ved en senere anledning. Hvis det var noe barnet ikke tålte, bør foreldrene notere seg hvilket legemiddel dette gjaldt, samt reaksjon, og informere legen om dette. Hvis flere personer deler på ansvaret for å gi barnet medisin, kan det være lurt å skrive ned tidspunktet barnet får medisinen og hvilken dose som blir gitt, for å ha kontroll på barnets medisininntak.

2. Veiledning i teknikker for å gi barn medisin

Ved siden av legen har helsepersonell på apoteket og helsestasjonen en viktig rolle i å veilede foreldre og barn når et barn skal ha medisin. Opplæring i bruk, gode råd, samt litt fantasi, er nyttig i en slik sammenheng. Da trenger det ikke være så vanskelig å gi barnet medisin eller å få barnet til å ta medisinen sin selv. Vi nevner her noen råd i tillegg til de som finnes i brosjyren:

- Medisinen skal ikke gis i tåteflasken. Det blir vanskelig å kontrollere om barnet da får i seg all medisin når han/hun ikke vil drikke opp alt. Barnets erfaring med vond smak fra medisinen kan gjøre han/hun senere mer u villig til å ta væske og næring på tåteflaske.
- Redusere volumet: Det kan være et alternativ å bruke dråper i konsentrert form istedenfor mikstur for å redusere volumet i de tilfellene det foreligger valgmuligheter. I samråd med lege.
- Maskere vond smak: Ofte vil det å knuse en tablett gi vondere smak, enn når den svelges hel, fordi en større overflate av medisinen eksponeres. Mange tabletter er drasjert nettopp for å maskere smaken. Miksturer som tåler kjølig oppbevaring anbefales oppbevart i kjøleskap fordi smaken da blir mindre fremtredende. Det å gi barnet en saftis først, kan redusere følelsen av vond smak. For de barna som er store nok til å håndtere en isbit i munnen, vil dette kunne «bedøve» smaksløkene før og etter inntak av legemiddel. Salte kjeks kan også gis for å maskere den vonde smaken.

3. Barn og bivirkninger

Foreldre som forteller at barnet har fått legemiddelbivirkninger, bør oppfordres til eller få hjelp til å melde disse. På den måten kan vi lære mer om bivirkninger hos barn. Det er spesielt viktig å melde bivirkninger som ikke er nevnt i pakningsvedlegget, men foreldre kan melde alt de mener er viktige bivirkninger.^{Error! Reference source not found.} Informasjon om hvordan man melder bivirkninger hos barn finnes på nettsidene til Direktoratet for medisinske produkter:

[Hvordan pasienter kan melde bivirkninger av legemidler - Direktoratet for medisinske produkter](#)

Ved mistanke om forgiftning eller overdose, ta umiddelbart kontakt med lege eller Giftinformasjonssentralen, tlf. 22 59 13 00 - døgnapen telefon.

Referanser:

1. Må penicillin tas utenom måltider? Austgulen Westin A, et al. Tidsskr Nor Legeforen 2009; 129:2610-2.
2. Nasjonalt kompetansenettverk for legemidler til barn, Legemiddelveilederen. In: [Kapittel 9. Når barn spytter ut eller kaster opp medisin](#) (sist oppdatert 27. mars 2023) <https://legemidlerertilbarn.no/> (søkedato 22. oktober 2025).

Anbefalt litteratur og nettressurser:

- Nasjonalt kompetansenettverk for legemidler til barn som utarbeider blant annet legemiddelinformasjon til barn og foreldre. Denne informasjonen finner du her: www.legemidlerertilbarn.no
- Helsebiblioteket har et eget emnebibliotek om barn og legemidler: www.helsebiblioteket.no/barn-og-unge. Her gis det også tilgang til Pediatriveilederen fra Norsk barnelegeforening.
- Kapittel G9 [Barn og legemidler](#), i Norsk legemiddelhåndbok.
- KOBLE. Kunnskapsbasert oppslagsverk om barns legemidler. KOBLE inneholder evidensbasert informasjon om dosering og bruk av legemidler til barn. <https://www.koble.info/>. Se spesielt under «Fagstoff» fanen.
- MAMBA «manipulering av medisiner til barn». MAMBA er en retningslinje for helsepersonell som gir veiledning om hvordan legemidler kan manipuleres for å kunne gi tilpassede, reproducerbare doser til barn når det ikke finnes legemiddeladministrasjonsformer tilpasset barn. <https://cdn.sanity.io/files/f2f7bilq/production/f672ab95d2a0b9a7722a4c9d29311646ffa0383b.pdf>
- Miksturliste - Miksturlisten er utarbeidet av farmasøyter i Nasjonalt kompetansesenter for legemidler til barn og er et arbeidsverktøy for helsepersonell for å gjøre det enklere å finne ut om det finnes en flytende formulering av et legemiddel (for enkelte virkestoff der det ikke finnes miksturer, er tabletter som kan løses opp / slemmes i vann tatt med). <https://www.legemidlerertilbarn.no/miksturliste>

Fordypningsstoffet er utgitt av en tverrfaglig forfattergruppe og utarbeidet på grunnlag av tilgjengelig litteratur og ressurser på publiseringstidspunktet i samråd med eksterne sakkyndige. Brosjyren må ikke erstatte kontakt med, undersøkelse hos eller behandling av kvalifisert helsepersonell. Helsepersonell er selv ansvarlig for bruk av brosjyrens innhold i rådgivning eller pasientbehandling.

Forfattergruppe: H. Nordeng (farmasøyt, Farmasøytisk institutt, UiO), M. Falck (barnelege, Oslo universitetssykehus), A.M. Brænd (helsestasjonslege, Institutt for helse og samfunn, UiO), A.D. Midtsund (helsesykepleier, Oslo kommune), G. C. Havnen (farmasøyt, RELIS Sør-Øst, Tryggmammamedisin.no).

Gjennomlest av: Cathrine Kjeldby-Høie (klinisk farmasøyt, Sykehusapoteket Oslo)

Revidert utgave oktober 2025.

Det kan siteres fra brosjyren dersom kilden oppgis.

